

Загородня А.А.,

*доктор педагогічних наук, професор,
головний науковий співробітник
відділу історії та філософії освіти
Інституту педагогіки НПН України,
<https://orcid.org/0000-0003-2418-1670>*

ІСТОРИЧНА ПАМ'ЯТЬ ЯК ОСНОВА НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В ЗВО УКРАЇНИ В ПЕРІОД ІЗ 1991–2004 РР.

Анотація. У статті досліджено різноманітність підходів до національно-патріотичного виховання у закладах вищої освіти України в період 1991–2004 років. Визначено, що національно-патріотичне виховання є основою формування самосвідомості громадянина, здатного до захисту суверенітету своєї держави, збереження національних цінностей, історичної пам'яті та культурної ідентичності. Акцентовано увагу на ключовій ролі патріотичного виховання у формуванні громадянської та національної ідентичності майбутніх учителів. Підкреслено важливість історико-культурного підґрунтя у вихованні свідомих громадян в академічному середовищі.

Ключові слова: національно-патріотичне виховання, вища освіта, Батьківщина, історична пам'ять, формування громадянської свідомості студентів, національні цінності.

У вищих закладах освіти України упродовж 1991–2004 років історична пам'ять набула значення основного чинника у процесі національно-патріотичного виховання молоді. У контексті становлення незалежної держави ВНЗ виступали не лише як освітні, але й як ідеологічні інститути, що впливали на формування громадянської свідомості студентів [4]. Історична пам'ять реалізовувалася через зміст навчальних програм, позааудиторну роботу, наукову діяльність студентства, участь у меморіальних заходах і проектах [6].

У навчальних планах гуманітарних і педагогічних спеціальностей було передбачено курси, що формували уявлення про історичні етапи державотворення, національно-визвольний рух, культурну

ідентичність українського народу [1; 5]. Такі дисципліни, як «Історія України», «Історія української культури», «Українознавство», «Етнопедагогіка», «Педагогіка національного виховання» систематично включали розділи, присвячені трагічним і героїчним подіям української історії, особистостям, що уособлюють боротьбу за свободу і незалежність [5].

У низці університетів (наприклад, Львівський національний університет ім. І. Франка, Київський національний університет ім. Т. Шевченка, Полтавський державний педагогічний університет ім. В. Г. Короленка, Чернігівський державний педагогічний університет ім. Т. Шевченка) велася активна робота з формування історичної пам'яті через створення тематичних наукових гуртків, студентських конференцій, історико-краєзнавчих досліджень [3]. Особливу увагу приділяли темам репресій, депортацій, участі українців у визвольних рухах, політичним процесам ХХ століття [2; 6].

Практика вивчення історії малої Батьківщини сприяла осмисленню регіональних особливостей історичної пам'яті. У студентських роботах часто порушувалися питання локальної історії, збереження пам'яток, історії родин. У ЗВО східних і південних регіонів (зокрема Донецький національний університет, Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова) відзначалася поступова переорієнтація з радянської національно-орієнтованої історичної парадигми, що виявлялося у змінах у підборі літератури, тематики курсів і студентських досліджень [3].

Формування історичної пам'яті також відбувалося завдяки співпраці ЗВО з музеями, архівами, громадськими організаціями. Студенти залучалися до пошукових експедицій, створення музейних експозицій, підготовки заходів до пам'ятних дат. Меморіальні практики - відзначення роковин Голодомору, вшанування героїв Крут, Дня Соборності - стали частиною виховного календаря ЗВО [4; 6].

Таким чином, історична пам'ять у вищій освіті України у 1991–2004 роках стала основою для національно-патріотичного виховання студентства, сприяючи формуванню відповідального громадянина та патріота, здатного до збереження та трансляції національних цінностей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Загородня А.А. Зміст національно-патріотичного виховання майбутніх фахівців освіти. Future of Work: Technological, Generational and Social Shifts: Proceedings of the 4th International Scientific and Practical Internet Conference, May 1-2, 2025. FOP Marenichenko V.V., Dnipro, Ukraine, p. 101-102. URL: <http://www.wayscience.com/konferentsiya-4-1-2-travnya-2025/> <http://www.wayscience.com/lib.iitta.gov.ua/id/eprint/745310/>
2. Загородня А.А. Історична пам'ять як основа української національної та громадянської ідентичності. Recent Trends in Science: Proceedings of the 4th International Scientific and Practical Internet Conference, May 8-9, 2025. FOP Marenichenko V.V., Dnipro, Ukraine, p. 77-78. URL: <http://www.wayscience.com/umovi-publikatsiyi-tez-dopovidi/> <http://www.wayscience.com/lib.iitta.gov.ua/id/eprint/745367/>
3. Звіти про наукову діяльність ЛНУ імені І. Франка, 1998–2008 рр.; ЧДПУ ім. Т. Шевченка, 1997–2009 рр.
4. Концепція національного виховання студентської молоді в системі вищої освіти України. К.: МОН України, 2004. 12 с.
5. Лозова В. І. Теоретико-методичні основи національного виховання студентів педагогічного університету. Харків: ХНПУ, 2003. 212 с.
6. Ярошенко О. Г. Історична пам'ять у національно-патріотичному вихованні студентів. К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2007. 68 с.